

PÄIHDERIIPPUVUUKSIEN TUNNISTAMISEN KEINOT AIKUISOSSIAALITYÖSSÄ

Heidi Peltola
Kandidaatintutkielma
Sosiaalityö
Avoin Yliopisto
Jyväskylän Yliopisto
Syksy 2022

Tiivistelmä

PÄIHDERIIPPUVUUKSIEN TUNNISTAMISEN KEINOT AIKUISSOSIAALITYÖSSÄ

Heidi Peltola

Sosiaalityö

Kandidaatintutkielma

Jyväskylän avoin yliopisto

Ohjaaja: Maarit Engman

Syksy 2022

Sivumäärä: 29

Kandidaatintutkielman tarkoituksena on tutkia, millaisin keinoin Suomen aikuissosiaalityössä voidaan tunnistaa päihderiippuvuuksia. Tutkielmassa keskitytään kunnan sosiaalivirastossa tarjottaviin työikäisten aikuissosiaalityön palveluihin. Tutkielmassa eritellään aikuissosiaalityössä käytettäviä keinoja ja menetelmiä, joita voi hyödyntää päihderiippuvuuden tunnistamisessa. Aihe on rajattu suomalaiseen aikuissosiaalityöhön.

Päihderiippuvuuden tunnistaminen on tärkeä osa aikuissosiaalityön työskentelyä, sillä riippuvuuden tunnistaminen mahdollistaa oikeanlaisen avun tarjoamisen. Tunnistaminen voi auttaa ennaltaehkäisemään ongelmia ja tilanteen kriisiytymistä. Päihderiippuvuus aiheuttaa merkittäviä haittoja käyttäjälle, sen läheisille sekä yhteiskunnalle, jonka vuoksi niiden ammattilaisen kyky tunnistaa riippuvuuksia on tärkeää. Riippuvuudet aiheuttavat muun muassa erilaisia sairauksia ja vaikuttavat sosiaalisiin kontakteihin, talouteen ja arjen sujumiseen. Yhteiskunnan näkökulmasta riippuvuudet kuormittavat terveydenhuoltoa, sosiaalihuoltoa ja lisäävät työttömyyttä ja erilaisia sairauksia, kuten mielenterveysongelmia.

Tutkielma toteutetaan kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, eli tutkimusmateriaali koostuu aiemmista aikuissosiaalityöhön, sosiaalityöhön ja päihderiippuvuuksista tehdyistä tutkimuksista. Käytetty tutkimusmateriaali koostuu artikkelikokoelmista, yksittäisistä artikkeleista ja Terveiden ja Hyvinvoinnin laitoksen raporteista. Teoreettisena viitekehysenä käsittelen aikuissosiaalityön määritelmää sekä päihderiippuvuuksia, eli alkoholi, huume- ja lääkeriippuvuuksien määritelmää. Olen jaotellut tutkimustulokset teemoihin, jotka nousivat materiaalista eniten esiin. Tutkimustulokset keskittyvät kuuteen eri aikuissosiaalityön keinoon ja menetelmään, jotka ovat palvelutarpeen arviointi, aikuissosiaalityön asiakkuus, vuorovaikutus, motivointi, palveluohjaus ja yhteistyö. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että aikuissosiaalityön monia eri menetelmiä voidaan hyödyntää päihderiippuvuuden tunnistamisessa ja niiden avulla voidaan todeta asiakkaalla olevan päihderiippuvuus. Tulokset osoittavat aikuissosiaalityön menetelmien olevan laajoja ja moninaisia. Päihderiippuvuuden tunnistaminen onnistuuikin parhaiten, silloin kun useampaa menetelmää ja keinoa yhdistetään työskentelyssä.

Asiasanat: aikuissosiaalityö, päihderiippuvuus, aikuissosiaalityön menetelmät, päihteet

Sisällys

1. Johdanto.....	4
2. Aikuissosiaalityö	5
2.1 Aikuissosiaalityön määrittely.....	5
2.2 Aikuissosiaalityön asiakkuus ja menetelmät	6
3. Päihderiippuvuus	8
3.1 Alkoholiriippuvuus.....	9
3.2 Huumeriippuvuus	10
3.3 Lääkeriippuvuus.....	11
4. Tutkimustehtävä	12
4.1 Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymys	12
4.2 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä.....	13
4.3 Tutkielman aineisto ja tiedonhakuprosessi	14
5. Tutkimustulokset	17
5.1 Palvelutarpeenarviointi työmenetelmänä.....	18
5.2 Asiakkuuden vaikutus elämäntilanteeseen	20
5.3 Vuorovaikutus.....	21
5.4 Motivointi	23
5.4 Palveluohjaus ja yhteistyö	24
6. Pohdinta.....	26
Lähdeluettelo	29

Taulukko 1. Aineiston valintakriteerit

Taulukko 2. Aineiston esittely

1. Johdanto

Aikuissosiaalityö on aikuisväestön parissa tehtävää sosiaalityötä, jota ohjaavat lait ja säädökset. Aikuissosiaalityöllä edistetään etenkin työelämän ulkopuolella olevien työkäisten osallisuutta yhteiskunnalliseen kehitykseen. Sosiaalityön toimivuus osana palvelujärjestelmää vaikuttaa myös osaltaan siihen, miten tulevaisuuden sosiaaliturvan ja sosiaali- ja terveydenhuollon tavoitteet saavutetaan. (Matthies, Svenlin & Turtiainen 2021, 10.) Aikuissosiaalityön asiakkaisiin lukeutuu päihderiippuvaisia ja päihderiippuvuutta kohtaa asiakastyössä väistämättä. Päihderiippuvuus on Suomessa huomattava kansanterveydellinen haaste ja se aiheuttaa kustannuksia yhteiskunnalle, erilaisia sosiaalisia haittoja ja kärsimystä yksilölle sekä läheisilleen. (Karttunen 2021, 203.) Riippuvuus aiheuttaa käyttäjälle terveydellisiä, psyykkisiä, sosiaalisia, taloudellisia ja joskus jopa juridisia haasteita (Daley & Feit 2013, 159).

Kandidaatintutkielman aiheena on tutkia aikuissosiaalityön keinoja tunnistaa päihderiippuvuuksia. Tutkielma on rajattu työkäisten palveluihin ja Suomeen. Tutkielmassa keskitytään kunnan sosiaaliviraston aikuissosiaalityön asiakkaisiin, koska sosiaalityö yleisesti aiheena olisi liian laaja ja kattaisi liian monta palvelua. Aikuissosiaalityön työkäisten palveluilla tarkoitetaan 18-64 vuotiaita aikuisia. Tutkielma on rajattu Suomeen, sillä tutkielmaan löydetty materiaali koskettaa laajalti vain Suomea ja jälleen aiheen tutkiminen kansainvälisellä tasolla olisi liian laajaa. Aiheen rajaaminen vain Suomeen antaa myös mahdollisuuden tutkia aihetta yksityiskohtaisemmin.

Olen aikuissosiaalityössä töissä sosiaalityöntekijän sijaisena, jonka vuoksi aihe kiinnostaa minua henkilökohtaisesti. Työssä kohtaa päihderiippuvaisia asiakkaita, jonka vuoksi niiden tunnistamisen keinot ovat tärkeitä ja niiden tutkimisen tarve on korostunut sijaisuuden myötä. Aikuissosiaalityön palveluiden avulla voidaan auttaa asiakasta irtautumaan päihderiippuvuudesta ja kiinnittymään päihdehoitoon. Jotta tämä onnistuisi, työntekijän tulee onnistua tunnistamaan asiakkaan päihderiippuvuus ja hallita aikuissosiaalityössä käytettävät menetelmät.

Päihteidenkäyttäjät ovat yksi merkittävimmistä aikuissosiaalityön asiakasryhmistä (Blomberg & Kivipelto 2012, 32). Päihderiippuvuudet aikuissosiaalityön asiakkaissa ovat yleisiä ja niiden tunnistaminen ovat osa onnistuvaa asiakastyötä. Asiakkaiden päihderiippuvuudet vaikuttavat merkittävästi työmenetelmiin ja asiakkaan kanssa työskentelyyn. Päihderiippuvuuden tunnistaminen mahdollistaa asiakkaan oikeanlaisen tukemisen ja onnistuneen palveluohjauksen. On tilanteita, joissa asiakkaat eivät itse tunnista olevansa päihderiippuvaisia. Kyseisissä tilanteissa työntekijän kyky tunnistaa päihderiippuvuus on todella merkittävää. Päihderiippuvuuden tunnistaminen voi myös

auttaa luomaan asiakkaan ja työntekijän välistä luottamussuhdetta, joka taas edesauttaa työskentelyä. Aikuissosiaalityön asiakkuus voi myös alkaa päihdeongelman vuoksi, joka korostaa niiden tunnistamisen tärkeyttä. Näistä syistä aiheen tutkiminen on tärkeää, eikä aikuissosiaalityön menetelmistä yhteydessä päihderiippuvuuksiin ole tutkittu kovinkaan paljon. Tästä syystä tämä tutkielman aihe on tarpeellinen.

Koen päihderiippuvuuksien tunnistamisen keinot tärkeäksi tutkimusaiheeksi myös niiden yhteiskunnallisen merkityksen vuoksi. Päihderiippuvuudet aiheuttavat yhteiskunnallisia haasteita, kuten taloudellisia, terveydellisiä ja sosiaalisia. Päihderiippuvuudet lisäävät työttömyyttä ja niistä aiheutuvat sairaudet ja mielenterveysongelmat kuormittavat sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Päihderiippuvuuksien aiheuttaessa monenlaisia haittoja, on merkittävää, että niiden tunnistamiseen panostetaan ja sitä kautta mahdollistetaan haittojen vähentäminen. Päihderiippuvuudet aiheuttavat myös tapaturmia, köyhyyttä, rikollisuutta, asunnottomuutta sekä tartuntatautien lisääntymistä. Päihderiippuvuudet kuormittavat yhteiskuntaa monin eri tavoin. (Daley & Feit 2013, 160.)

Esittelen tutkielmassani ensin tutkielman teoreettisena viitekehyksenä aikuissosiaalityötä sekä päihderiippuvuudet, johon lukeutuu alkoholi, huume sekä lääkeriippuvuus. Aikuissosiaalityön teoriaosuuteen sisältyy aikuissosiaalityön määrittely sekä menetelmät. Teoriaosuuden jälkeen kerron tutkimustehtävästä, tutkimusmenetelmästä sekä tutkielmassa käytetystä aineistosta ja tiedonhakuprosessista. Tämän jälkeen esittelen tutkielman tulokset ja johtopäätökset. Päätän kandintutkielmani pohdintaosuuteen, jossa oman pohdinnan lisäksi arvioin tutkielman tekoa ja tuloksia, jatkotutkimustarpeita kyseiselle aiheelle ja tutkielman eettisyyttä.

2. Aikuissosiaalityö

2.1 Aikuissosiaalityön määrittely

Kokkonen (2021, 39) esittää, että aikuissosiaalityön erityinen tehtävä on olla kaikkein heikoimmassa asemassa olevien kansalaisten elämää turvaava sosiaalipalvelu. Aikuisten parissa tehtävää sosiaalityötä mielletään monesti nimenomaan kuntien sosiaalitoimistossa tehtäväksi aikuissosiaalityöksi. Aikuissosiaalityötä ohjaavat lait, resurssit ja yhteiskuntapolitiikka. (Välimaa 2008, 175.) Aikuissosiaalityön aihealueita voivat olla muun muassa päihdeongelmat, asuntoasiat, kuntoutus, mielenterveysasiakkaat, koulutus- tai työttömyysongelmat tai toimeentuloon tai taloudelliseen tilanteeseen liittyvät ongelmat. (Pro Sos- Hanke 2019, 3-9.)

Aikuissosiaalityö on osa sosiaalityötä, jonka vuoksi sitä määrittelee pitkälti sosiaalihuoltolaki. Aikuissosiaalityöllä ei itsestään ole omaa määrittävää lainsäädäntöä, vaan sen toimintaa määrittävät useat eri erityislainsäädännöt, kuten sosiaalihuoltolaki, päihdehuoltolaki, laki kuntouttavasta työtoiminnasta ja toimeentulotukilaki. (Ahlgren-Leinvuo 2015, 8.) Aikuissosiaalityössä toteutetaan sosiaalihuoltolain yhteiskunnallisia sekä asiakkaiden yksilöllisiä tavoitteita. Aikuissosiaalityö voi olla yhteiskunnallisesti hyvin vaikuttavaa. Sosiaalihuoltolain näkökulmasta aikuissosiaalityössä voidaan vähentää eriarvoisuutta ja lisätä osallisuutta, hyvinvointia ja turvallisuutta. Tavoitteena on tukea asiakkaan omaa kykyä asettaa tavoitteita ja ajatuksia siitä, millaisia muutoksia hän elämäänsä tarvitsee. (Matthies, Svenlin, Rantamäki & Viitasalo 2021, 189-190.)

Helsingin kaupunki (2022) kuvaa internetsivuillaan aikuissosiaalityötä virkkeellä ”*Kaikenlaisista elämäntilanteista on mahdollista päästä eteenpäin.*” Tavoitteena on tehdä yhteistyötä asiakkaan kanssa ja pohtia keinoja ja ratkaisuja haastaviin elämäntilanteisiin. Aikuissosiaalityön tavoitteena on antaa tukea arkeen, kun omat voimavarat eivät riitä. Moniammatillisen yhteistyön avulla voidaan auttaa asiakasta luomaan itsensä näköinen elämä. Konkreettisina tukimuotoina kaupungin sivuilla mainitaan asumiseen, toimintakykyyn ja hyvinvointiin, ihmissuhteisiin, talouteen ja toimeentuloon sekä osallistamisen ja kuntouttamisen palvelut. Paavolan ja Viitasalon (2019, 31) mukaan aikuissosiaalityön tehtävänä on muun muassa sujuvamman arjen tukeminen ja turvaaminen ja osallisuuden sekä toiminnallisuuden edistäminen ja tukeminen.

Rakenteellinen sosiaalityö on tärkeä aikuissosiaalityön osa-alue, johon sisältyy suunnitteluun ja päätöksentekoon vaikuttaminen. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinot kehittyvät ajan saatossa ja nykyään vaikuttamiseen pyritään saamaan myös asiakkaita osalliseksi. (Siirto & Tuuri 2015.) Rakenteellisen sosiaalityön tarkoituksena on tuoda näkyväksi asiakkaiden ongelmia, tarpeita ja vahvuuksia ja sen avulla voidaan tunnistaa rakenteita, jotka heikentävät ihmisten hyvinvointia ja aiheuttavat kustannuksia yhteiskunnalle. Aikuissosiaalityön työntekijät pyrkivät kehittämään työn käytäntöjä ja menetelmiä sekä vaikuttavuutta, joiden avulla pyritään ihmisten hyvinvoinnin lisäämiseen ja kustannustehokkuuteen. (THL 2022.)

2.2 Aikuissosiaalityön asiakkuus ja menetelmät

Aikuissosiaalityön asiakkuus voi alkaa monista eri syistä ja taustoista (Forsell 2018, 12). Blombergin ja Kivipellon (2012) mukaan aikuissosiaalityön asiakkaat koostuvat suurimmaksi osaksi päihteidenkäyttäjistä, pitkäaikaistyöttömistä ja työttömistä, maahanmuuttajista sekä taloudellisissa vaikeuksissa olevista asiakkaista. Aikuissosiaalityössä työntekijät ovat sosiaaliohjaajia ja sosiaalityöntekijöitä. Terveys- ja hyvinvoinninlaitoksen vuonna 2012 tekemän selvityksen mukaan

sosiaalityöntekijät ja sosiaalihoajaat käyttävät aikuissosiaalityössä pääasiassa samoja toimintoja ja menetelmiä. Käytetyimpiä toimintoja ovat asiakkaan kuunteleminen ja kannustaminen, vuorovaikutus sekä asiakkaan suunnitelmien ja päätösten tekeminen. (Blomberg & Kivipelto 2012, 38.)

Asiakkuus vireytyy joko hakemuksesta tai muusta kunnan sosiaalihuoltoon saapuvasta ilmoituksesta. Asiakkuus alkaa, kun hakemusta tai ilmoitusta ryhdytään käsittelemään ja asiakkaalle nimetään omatyöntekijä. Asiakkaalle laaditaan omatyöntekijän kanssa palvelutarpeen arviointi, jonka perusteella laaditaan suunnitelma työskentelystä. Asiakkuus voi päättyä, mikäli palvelutarpeenarvioinnissa todetaan, ettei palveluntarvetta tosiasiallisesti ole. Asiakkuus päättyy myös silloin, kun asiakkaalla ei ole enää palveluntarvetta ja hän ei enää asioi sosiaalitoimissa. Asiakkaalla on myös oikeus kieltäytyä vastaanottamasta aikuissosiaalityön palveluita. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 104–105.)

Palvelutarpeen arvioinnissa on kyse asiakkaan kokonaisvaltaisen tilanteen ja palveluntarpeen kartoittamisesta. Henkilöllä on oikeus palvelutarpeen arvioinnin laadintaan, ellei sen tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Arvioinnin avulla selvitetään, onko asiakkaan tuen tarve tilapäistä, toistuvaa tai pitkäaikaista. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 108-116.) Palvelutarpeenarviointi voidaan nähdä hallinnollisena ja sosiaalihuollon ammattihenkilöä velvoittavana prosessina. Laajemmin katsottuna palvelutarpeen arviointia voidaan kuitenkin pitää tärkeänä aikuissosiaalityön menetelmänä, joka syntyy asiakkaan ja työntekijän välisenä vuorovaikutuksena. Arvioinnissa käydään läpi asiakkaan kokonaisvaltainen elämäntilanne ja siihen vaikuttavat tekijät ja laaditaan suunnitelma työskentelystä asiakkaan toiveita ja mielipiteitä kuunnellen. (Hallikainen 2019, 34.)

Palvelutarpeen arvioinnin lisäksi, asiakkaan osallisuuden tukemista voidaan pitää yhtenä aikuissosiaalityön menetelmänä. Asiakkaan on mahdollista osallistua palvelujen sisältöön ja sen tuottamiseen. Asiakkaan osallisuutta ja sen toteutumista pidetään tärkeänä yhteiskunnallisena tavoitteena. Osallisuuden avulla voidaan saavuttaa ratkaisuja erilaisiin sosiaalisiin ongelmiin ja yhteiskunnallisiin haasteisiin. (Närhi, Kokkonen, Matthies 2014, 1-2.) Rissasen (2021, 137-143) mukaan asiakkaan osallisuuden vahvistaminen ja tukeminen ovat tärkeää sosiaalityössä, sillä asiakasosallisuudella on suuri merkitys yksilön hyvinvoinnin kannalta. Osallisuuden tavoitteena on luoda asiakkaalle mahdollisuuksia vaikuttaa palveluihin ja arkeen. Osallisuuden avulla tuetaan asiakkaan luottamusta omiin kykyihin, voimavaroihin ja toiminnan merkitykseen.

Osallisuuden lisäksi aikuissosiaalityön yksi keskeisin menetelmä on ongelmanratkaisuprosessi. Sen tavoitteena on kehittää asiakkaan kykyä tunnistaa ongelmia ja selviytyä niistä (Rostila 2015, 59). Ongelmanratkaisuprosessissa on kyse siitä, että asiakas ja työntekijä määrittelevät ongelman. Tämä

perusteella ryhdytään asettelemaan tavoitteita ongelman korjaamiseksi. Tavoitteiden asettamisen jälkeen voidaan siirtyä toteutumisvaiheeseen ja lopulta päätökseen. (Heinonen & Spearman 2006, 148.) Muita yleisiä aikuissosiaalityön työmenetelmiä ovat asiakkaan palveluohjaus, psykososiaalinen tuki, vuorovaikutus, motivointi ja verkostotyö. (Liukko 2006, 13-16.)

3. Päihderiippuvuus

Päihdehuoltolain (41/1986) 2§ mukaan päihdeellä tarkoitetaan tässä laissa alkoholijuomaa sekä muuta päihtymistarkoituksessa käytettävää ainetta. Päihderiippuvuutta käytetään perusdiagnoosina kaikille kemiallisille riippuvuuksille. Yleisimpiä päihderiippuvuuden käyttöaineita ovat huumeet, alkoholi ja lääkkeet. On yleistä, että päihderiippuvainen käyttää useampaa kuin yhtä päihdettä. (Suomen Päihderiippuvaiset ry 2019, 5.) THL:n (2019) mukaan riippuvuuden yleisimpiä oireita ovat aineen pakonomainen käyttö ja käyttöhimo. Päihderiippuvuuteen kuuluu monesti se, ettei aineen käyttäjä kykene tunnistamaan tai myöntämään riippuvuuden aiheuttamia oireita. Riippuvaisen käyttäjän on hankala hallita aineen käytön aloitusta, määriä tai lopettamista. Päihderiippuvuudesta voi seurata syrjäytymistä ja se vaikuttaa käyttäjän itsestä huolehtimiseen, harrastuksiin, koulutukseen tai työhön ja ihmissuhteisiin. Päihderiippuvuus voi kehittyä minkä ikäisenä tahansa ja siihen altistavia tekijöitä ovat muun muassa perimä ja ympäristö.

Päihderiippuvuuden seuraukset ovat fyysisiä, sosiaalisia ja psyykkisiä, ja ne voivat hoitamattomana pahimmillaan johtaa enneaikaiseen kuolemaan. Fyysisiä seurauksia ovat esimerkiksi erilaiset puutostilat, rytmihäiriöt, tulehdukset, muistihäiriöt ja kohonnut verenpaine. Päihderiippuvuudet lisäävät myös riskiä sairastua useisiin sairauksiin, kuten haimatulehdukseen, verenpainetautiin, maksakirroosiin, diabetekseen tai syöpään. Sosiaaliset seuraukset ovat hyvin moniulotteisia. Talouden, töiden ja muiden velvollisuuksien hoitaminen hankaloituu ja käyttäjä altistuu syrjäytymiselle. Sosiaaliset kontaktit voivat rajoittua lähinnä päihteidenkäyttäjiin ja käyttäjä eristäytyy läheisistään. Riippuvaisen käyttäjän käytös voi muuttua itsekeskeiseksi ja ylikriittiseksi. Käytökseen liittyy usein myös valehtelua ja henkistä väkivaltaa. Psyykkisiä seurauksia ovat esimerkiksi ahdistuneisuus, masentuneisuus, unettomuus, harhat ja paniikkikohtaukset. Päihderiippuvuudessa on pitkälti kyse psyykkisestä riippuvuudesta. Ainetta saatetaan käyttää tuottamaan hyvää oloa ja pakenemaan negatiivisia tunteita. Päihderiippuvainen käyttäjä tavoittelee pakonomaisesti tätä tunnetta lisäämällä päihteiden määrää ja kokeilemalla eri päihteitä. (Suomen Päihderiippuvaiset ry 2019, 6-8.) Päihteidenkäyttö ja niiden lisääntyminen vaikuttaa myös

ulkopuolisiin, sillä se on lisännyt pelkoa väkivallan kohteeksi joutumisesta, etenkin naisten keskuudessa (Karjalainen, Pekkanen & Hakkarainen 2020, 28).

3.1 Alkoholi

Alkoholiriippuvuutta kutsutaan alkoholismiksi. Alkoholistiksi määritellään henkilö, joka on alkoholista psyykkisesti riippuvainen. Pyykkiseen riippuvuuteen kuuluu pakonomainen halu ja tarve saada alkoholia, josta seuraa fyysisiä oireita juomisen lopettamisen yhteydessä. Alkoholisti ei kykene pidättäytyä alkoholin juomisesta ja alkoholin käytön määrät ovat usein runsaita. Jatkuvan alkoholinkäytön myötä henkilölle kehittyy myös fyysinen riippuvuus alkoholista. Fyysisesti riippuvaisen henkilön veressä on yhtäjaksoisesti alkoholia. (Päihdelinkki 2015.)

Alkoholin ongelmakäyttö uhkaa vakavasti henkilön terveyttä ja hyvinvointia. Alkoholin aiheuttamat haitat voivat olla terveydellisiä, sosiaalisia ja taloudellisia. Haitat vaikuttavat alkoholin käyttäjän lisäksi yksilön ympäristöön ja laajemmin tarkasteltuna yhteiskuntaan. Alkoholiriippuvuus aiheuttaa pitkäaikaishaittoja, kuten mielenterveysongelmia ja sairauksia. Yleisiä alkoholiriippuvuuden aiheuttamia sairauksia ovat esimerkiksi haimatulehdus, maksatulehdus ja syöpä. Muita terveyshaittoja voi olla dementia, enneaikainen kuolema, itsetuhoisuus, suolisto-ongelmat, kohonnut verenpaine ja sydämen rytmihäiriöt. Alkoholin käytön myötä myös tapaturmat lisääntyvät. On arvioitu, että alkoholin osuus kaikista maailman terveyshaitoista on noin 4% ja Euroopassa 12% (Aalto 2015, 13-14.)

Suomessa alkoholiriippuvuus luokitellaan kansansairaudeksi. Alkoholin ongelmakäyttö kasvaa kulutuksen myötä. Mitä enemmän alkoholia käytetään, sitä enemmän ongelmakäyttöä ja riippuvuutta esiintyy. Kuten aikaisemmin mainittu, alkoholiriippuvuudella on myös sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia. Alkoholin käytöstä seuraa yksilöllisiä sekä yhteiskunnallisia kustannuksia. Kustannuksia aiheuttavat terveys- ja sosiaalipalveluiden käyttö, mahdollisen työpaikan menettäminen alkoholiriippuvuuden tai sen aiheuttaman sairauden myötä ja rikollisuus. Sosiaalisia haittoja voivat olla esimerkiksi väkivalta, ihmissuhdeongelmat ja syrjäytyminen. (Aalto 2015, 13-14.) Alkoholiriippuvaisella esiintyy usein myös pitkäaikaista unettomuutta, masentuneisuutta ja ahdistusta. Kyseiset oireet voivat altistaa sekakäytölle, kun oireita yritetään lievittää esimerkiksi lääkkeillä. (Vorma 2015, 240.)

Psyykkiset oireet ja häiriöt ovat alkoholiriippuvaisella yleisiä. Masentuneisuus on oire, jota pitkään jatkunut alkoholinkäyttö pahentaa. Masentuneisuus on usein myös yhteydessä juomisen aloittamiseen. Runsas alkoholinkäyttö lisää myös ahdistuneisuutta, joka voi jatkua useita viikkoja

juomisen jälkeen. Riippuvuudesta voi seurata persoonallisuushäiriöitä tai psykoottista oireilua. Alkoholiriippuvuus voi aiheuttaa psykoosin, jossa henkilön todellisuudentaju heikentyy. Psykoosin yleisiä oireita ovat aistiharhat ja hallusinaatiot. Hallusinaatio oireet voivat jatkua jopa useita viikkoja. (Aalto 2015, 222-226.) Skitsofrenian on todettu olevan yhteydessä alkoholiriippuvuuteen, sillä riippuvaisilla esiintyy skitsofreniaa yli kolminkertaisesti verrattuna normaaliväestöön. Alkoholinkäytöllä on yhteys myös itsemurhiin. Itsemurhan tehneellä henkilöllä on ollut usein taustalla alkoholiriippuvuus, ja Suomessa noin puolella itsemurhista liittyvät jollain tavalla alkoholinkäyttöön. Itsemurhan tehneellä alkoholiriippuvaisella on usein taustalla myös masennusta. (Seppä, Heinälä & Sillanaukee 1996.)

3.2 Huumeet

Huumeisiin kuuluvat opioidit, kannabis, hallusinogeenit ja stimulantit kuten amfetamiini ja kokaiini. Huumeisiin lukeutuvat myös muuntohuumeet ja huumeina käytetyt lääkkeet, kuten bentsodiatsepiinit. Huumeriippuvuuden kriteerit ovat samankaltaiset, kuin alkoholiriippuvuudessa. Kriteereihin kuuluvat pakonomainen halu aineen käyttöön, vieroitusoireet aineen käytön loppuessa, heikentynyt kyky hallita aineen käyttöä ja aineen käytön jatkuminen haitoista huolimatta. Huumeiden käyttö on lisääntynyt Suomessa vuosien aikana ja muun muassa rikollisuus on lisääntynyt huumeiden käytön myötä. (Aalto, Alho & Niemelä 2018, 10-11.)

Huumeiden käytöstä voi seurata merkittäviä terveydellisiä haittoja, jotka vaikuttavat ihmisen toimintakykyyn. Huumeiden käytöstä voi seurata erilaisia infektioita ja käyttöön liittyvä elämäntyyli altistaa muille tartuntataudeille. Yleisimpi huumeiden aiheuttamia infektioita ovat hepatiitti- ja HIV-infektiot. Pistäminen voi aiheuttaa erilaisia infektioita, kuten sydämen bakteeri-infektioita tai muihin kudoksiin leviävää infektiota. Pitkäaikainen huumeiden käyttö aiheuttaa laskimoiden tukkeutumista, jonka seurauksena raajat voivat mennä kuolioon. (Kivelä 2018, 206-212.)

Fyysisten terveyshaittojen lisäksi huumeiden käytöstä seuraa usein psyykkisiä haittoja. Huumeet voivat aiheuttaa välittömiä psyykkisiä vaikutuksia, kuten aistiharhoja ja harhaluuloja. Huumeongelmien ja mielenterveyshäiriöiden yhteys on tavallista. Masennus, ahdistuneisuus ja kaksisuuntainen mielialahäiriö ovat esimerkkejä mielenterveyden ongelmista, joita esiintyy usein huumeiden käyttäjillä. Huumeet voivat aiheuttaa myös vakavia psykooseja, jonka seurauksena ihminen menettää todellisuudentajun ja kokee erilaisia harhoja. Tutkimukset ovat osoittaneet esimerkiksi kannabiksen käytöllä olevan yhteys skitsofreniaan sairastumiseen. Huumeiden käytöstä voi seurata ADHD:n kaltaisia oireita ja ADHD ilmeneminen huumeiden käyttäjillä onkin yleistä. Se aiheuttaa ylivilkkausta, impulsiivisuutta ja haasteita tarkkaavaisuudessa. ADHD:lla on todettu olevan

yhteys myös päihderiippuvuuden syntymiselle, sillä impulsiivisuus ja yliaktiivisuus suurentavat riskiä päihteiden käytölle. (Aalto 2018, 200-203.)

Huumeiden käytön lisäksi huumeiden tarjonta altistaa käytölle ja täten huumeriippuvuudelle. Suomessa aikuisten huumetarjouksien saaneiden osuus on kasvanut 2000-luvulla ja kahden vuosikymmenen aikana vuodesta 1992 vuoteen 2018 huumeiden käyttö on lisääntynyt huomattavasti sekä miehillä että naisilla. Kannabiskokeilut ovat yleistyneet vuosien varrella aikuisien keskuudessa ja se on nykyään yleisempää vanhemmissa, kuin nuoremmissa ikäryhmissä. Vuonna 2010 noin kolmasosalle suomalaisista oli joskus tarjottu huumeita. Huumeiden käytön on todettu lisääntyneen erityisesti miesten keskuudessa. Huumeiden käyttäjät ovat kokeneet, että esimerkiksi kannabiksen hankkiminen on helpottunut vuosien varrella ja yleisesti huumeiden hankkimisen olevan suhteellisen vaivatonta. (Karjalainen ym. 2020, 13-15.)

3.3 Lääkkeet

Lääkeriippuvuudesta on kyse silloin, kun lääkkeen käytölle syntyy pakonomainen tarve riippumatta sen aiheuttamista haitoista. Yleisin syy riippuvuuden syntymiselle on vaikeus lopettaa pidempään käytetyn lääkkeen ottaminen, sillä lopettamisesta seuraa vieroitusoireita. Lääkeriippuvainen henkilö käyttää lääkettä tarpeettomasti ja joskus myös tarpeettoman suurina annoksina. Sekakäyttö, eli alkoholin ja huumeiden yhdistäminen lääkkeiden käyttöön on lääkeriippuvuudessa myös yleistä. Lääkeriippuvuudesta ei siis ole kyse silloin, kun henkilö käyttää ohjeistetusti ja tarkoituksenmukaisesti esimerkiksi sairauden hoitoon lääkettä. Riippuvuutta voi kuitenkin esiintyä ahdistuneisuus, - nukahtamis, - ja masennuslääkkeiden lopettamisen yhteydessä, vaikka lääkettä olisikin käytetty tarkoituksenmukaisesti. Lopetusoireet kyseisten lääkkeiden kohdalla ovat yleisiä, mutta suhteellisen lieviä. Oireiden vähentämisen vuoksi kyseisiä lääkkeitä vähennetään yleensä vähitellen. (Huttunen 2018.)

Yleisiä riippuvuutta aiheuttavia lääkkeitä ovat opioidipohjaiset kipulääkkeet, uni- ja rauhoittavat lääkkeet, vahvat kipulääkkeet ja bentsodiatsepiinit. Bentsodiatsepiinia käytetään ahdistuneisuuteen, pelkotiiloihin ja unettomuuteen. Niiden pitkäaikaisessa käytössä henkilölle kehittyy toleranssi, joka voi altistaa annoksen nostamiseen ja täten riippuvuudelle. Opioidit luokitellaan vahvasti riippuvuutta aiheuttaviksi huumausaineiksi, joiden käyttötarkoitus rajoittuu vain hyvin vahvojen kiputilojen hoitoon. Esimerkiksi syöpähoidoissa saatetaan käyttää opioideja kivun lievitykseen. Pregabaliini on myös lääkeaine, johon voi kehittyä riippuvuus. Sitä käytetään yleisimmin epilepsian, ahdistuneisuuden ja kiputilojen hoitoon. Lääkkeiden väärinkäyttäjät käyttävät pregabaliinia usein vahvistaakseen opioidien vaikutusta tai hakemaan rauhoittavaa vaikutusta. (Simojoki 2018, 72-74.)

Sekakäyttö lääkeriippuvuuksissa on yleistä. Sekakäytöllä tarkoitetaan eri päihteiden samanaikaista tai vuorottaista käyttöä. Sekakäytön haitat ovat huomattavasti suuremmat, kuin yksittäisen päihteen ongelmakäyttö. Sekakäyttö lisää riskiä infektioihin, yliannostukseen, tapaturmiin ja kuolemiin. Lääkkeiden ongelmakäyttö on todettu olevan yleisintä huumeiden sekakäyttäjillä. Sekakäyttöön liittyy yleensä käsitys siitä, että lääkkeellä korvataan muun päihteen käyttö. Sekakäyttö voi alkaa pyrkimyksestä hoitaa negatiivisia tunnetiloja, tai päihteiden aiheuttamia haittoja. Päihderiippuvaisilla esiintyy usein unettomuutta, masentuneisuutta ja ahdistuneisuutta, johon saatetaan hakea apua lääkkeistä. Lääkkeillä saatetaan myös yrittää tehostaa muiden päihteiden vaikutusta. Lääkkeiden sekakäyttöön liittyy samankaltaisia haittoja, kuin yksittäisissä päihderiippuvuuksissa. Myrkytystilat ja yliannostukset ovat yleisiä, sillä samanaikaisesti käytettyjen aineiden vaikutukset voivat olla ennakoimattomia. Sekakäyttö on yleensä merkki vakavasta päihderiippuvuudesta, josta seuraa niin sosiaalisia, taloudellisia kuin psyykkisiä haittoja. (Vorma 2018, 86-87.)

Huumeiden aiheuttamia kokemuksia haetaan usein myös lääkkeiden avulla. Lääkkeitä voidaan muokata huumeikäyttöön sopiviksi ja aineita yhdistellään, josta syntyy käsite ”muuntohuumeet”. Lääkkeiden sekoittamisen lisäksi voidaan käyttää myös muita aineita sekaisin. Muuntohuumeiden tarkoituksena on alun perin ollut huumekontrollin kiertäminen, sillä ajatuksena on, ettei käytetä lainsäädännön kieltämiä aineita. Ajan saatossa päihteiden käyttö on muokkaantunut pelkästä huumeista ja alkoholista synteettisiin opioideihin ja lääkeopioideihin, jotka aiheuttavat vahvaa riippuvuutta. (Karjalainen ym. 2020, 9.)

4. Tutkimustehtävä

4.1 Tutkielman tavoite ja tutkimustehtävä

Toteutan kandidaatintutkielman kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Aineistona on aikuissosiaalityötä ja päihderiippuvuuksia käsittelevät tieteelliset julkaisut. Aineisto koostuu artikkelikokoelmista, yksittäisistä artikkeleista ja raporteista. Tutkimustehtävänä on selvittää minkälaisia keinoja ja menetelmiä työikäisten aikuissosiaalityön palveluilla on tunnistaa päihderiippuvuuksia. Tutkielmassa keskitytään nimenomaan kunnan aikuissosiaalityön keinoihin ja menetelmiin. Tutkielman tavoitteena on syventyä työikäisten asiakkaiden kanssa käytettäviin aikuissosiaalityön menetelmiin, joita voidaan hyödyntää päihderiippuvuuksien tunnistamisessa. Tavoitteena on luoda uutta tutkimusmateriaalia aikaisempia tutkimuksia hyödyntämällä. Tutkielman aihe ja tutkimustehtävä kehittyvät omasta kiinnostuksesta aikuissosiaalityötä ja

päihderiippuvuuksien tunnistamista kohtaan. Kohtaan työssäni aikuissosiaalityössä päihderiippuvaisia asiakkaita ja olen pohtinut usein, minkälaisia keinoja voin työssäni hyödyntää niiden tunnistamisessa. Toivon, että tutkielman kautta aikuissosiaalityön työntekijät voivat saada selkeyttä niihin keinoihin, joita voidaan hyödyntää päihderiippuvuuden tunnistamisessa ja yleisesti selkeyttä aikuissosiaalityössä käytettyihin keinoihin ja menetelmiin asiakkaiden kanssa työskennellessä.

Kandintutkielman tutkimuskysymys on: **Millaisin keinoin päihderiippuvuuksia voidaan tunnistaa aikuissosiaalityössä Suomessa?”**

4.2 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Tutkielman tutkimusmenetelmänä on kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Kirjallisuuskatsaus on tieteellinen tutkimusmenetelmä, jossa pyritään vastaamaan tutkimuskysymykseen olemassa olevan tiedon avulla. Kirjallisuuskatsaus menetelmänä edellyttää, että aiheesta on olemassa tutkimusmateriaalia, sillä tutkimustietoa luodaan aiempien tutkimusten perusteella. Olemassa olevasta aineistosta muodostuu kokonaisuus uudelle tutkimukselle. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on kehittää olemassa olevaa teoriaa ja samalla rakentaa uutta. (Salminen 2011, 9-10.)

Kirjallisuuskatsauksen tyyppinä on kolme erilaista. Kuvaileva ja systemaattinen kirjallisuuskatsaus sekä meta-analyysi. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yleisin kirjallisuuskatsauksen tyyppi, sillä sitä voi luonnehtia yleiskatsaukseksi ilman tarkkoja sääntöjä ja rajoituksia. Kuvailevassa tyypissä käytetyt aineistot ovat laajoja ja tutkittavaa ilmiötä pystytään kuvaamaan laajasti. Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta voidaan pitää niin ikään kuin traditionaalisen kirjallisuuskatsauksen tyyppinä. Systemaattisella kirjallisuuskatsauksella tarkoitetaan tiivistelmää tietyn aihepiirin aiempien tutkimusten sisällöstä. Sen avulla kartoitetaan keskustelua ja etsitään tieteellisten tulosten kannalta merkittäviä tutkimuksia. Systemaattisen tyypin avulla voidaan tehokkaasti testata hypoteeseja ja esittää tutkimusten tuloksia tiivistetyssä muodossa. Tässä tyypissä jokainen tutkimus seulotaan huolellisesti läpi noudattaen annettuja kriteereitä. Viimeinen kirjallisuuskatsauksen tyyppi meta-analyysi voidaan jakaa kvalitatiiviseen tai kvantitatiiviseen. Meta-analyysillä tarkoitetaan useiden samasta aiheesta tehtyjen tutkimusten tulosten yhdistämistä matemaattisesti. Analyysin tarkoituksena on luoda synteesi, joka antaa vahvempaa näyttöä, kuin yksittäiset tutkimukset. Meta-analyysin tulokset ovat luotettavia silloin, kun tutkimuksen otos on riittävän suuri. (Salminen 2011, 6-15.)

Tutkielmani sopii kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tyyppiin, sillä tutkielmalla ei ole tarkkoja rajoituksia ja käytetty aineisto on suhteellisen laaja. Tutkielma on aineistolähtöistä ja tutkimuskysymys

johdattelee ja ohjaa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen prosessia. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkittavaa ilmiötä pitää pystyä kuvaamaan laajasi. Aikuissosiaalityö on menetelmiltään laaja työkenttä ja päihderiippuvuus itsessään on laaja ilmiö, sisältäen alkoholi, huume sekä lääkeriippuvuudet. Näiden ilmiöiden tutkiminen vaatii laajaa kuvaamista, jonka vuoksi kuvaileva kirjallisuuskatsaus on tutkielmalle sopivin tutkimusmenetelmä. Tutkimusaineisto muodostuu aikuissosiaalityöstä ja päihderiippuvuuksista löydetyistä tutkimuksista.

4.3 Tutkielman aineisto & tiedonhakuprosessi

Aloitin tiedonhaun etsimällä tutkielman aiheeseen sopivaa kirjallisuutta. Käytin tiedonhaussa hakusanoja kuten: aikuissosiaalityö, päihderiippuvuus, päihderiippuvuuksien tunnistaminen, drug addiction, social work. Käytin tiedonhaussa myös muutamia erilaisia hakuyhdistelmiä, kuten aikuissosiaalityö OR sosiaalityö, drug addiction OR substance abuse, aikuissosiaalityö AND päihderiippuvuus sekä drug addiction AND social work.

Lähteitä etsin seuraavista elektronisista tietokannoista: Google Scholar, Julkari, Janus ja JYKDOK verkkokirjasto, DOAJ eli Directory of Open Access Journals sekä Sage Journals. Rajasin hakua valitsemalla suomen sekä englanninkieliset vaihtoehdot, sekä rajasin vuosilukua. Hyödynsin lähteiden etsinnässä samasta aihepiireistä tehtyjä tutkimuksia ja niiden lähdeluetteloita. Lisäksi tutkielman lähteenä hyödynnän päihdehuoltolakia ja sosiaalihuoltolakia. Yhtenä tutkielman aineistona oli käytössä Aikuissosiaalityö: tieto, käytäntö ja vaikuttavuus artikkelikokoelma teos, joka oli entuudestaan tuttu aikaisemmista opintojaksoista.

Rajaukset tuottivat ajoittain haasteita tiedonhaussa, joten pyrin etsimään materiaalia myös ilman tarkkoja rajauksia. Edellä mainituilla hakusanoilla ei löytynyt tarpeeksi vartenotettavaa materiaalia, joten muun muassa Januksen sivuilla hain materiaalia myös “päihdeala” hakusanalla ja ilman rajauksia. Vuosiluku rajaukset tuottivat ajoittain haasteita tiedonhaussa. Esimerkiksi hakusanoilla “addiction” ja “social work” ei löytynyt tuloksia JYKDOK tietokannasta 2015 vuoden jälkeen. Etsin tutkimusmateriaalia tämän vuoksi laajasti käyttäen eri tietokantoja. Pyrin kuitenkin löytämään mahdollisimman uusia tutkimuksia. Valikoin joukosta suomen ja englanninkielisiä teoksia, jotka olivat julkaistu reilusti 2000-luvun puolella ja poissuljin hausta muun kielisiä ja liian vanhoja artikkeleita.

Olen koonnut tutkielmaan valitun aineiston valintakriteerit alla olevaan taulukkoon 1.

Taulukko 1. Aineiston valintakriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Julkaistu suomen tai englanninkielellä	Julkaistu muulla kuin suomen tai englanninkielellä
Aineistossa käsitellään aikuissosiaalityötä tai päihderiippuvuuksia	Aineistossa ei käsitellä aikuissosiaalityötä tai päihderiippuvuuksia
Julkaisuvuosi 2009-2022	Julkaistu ennen vuotta 2009

Valitsemani tutkimusmateriaali liittyy olennaisesti aikuissosiaalityöhön, päihteiden käyttöön ja niiden tunnistamiseen. Materiaalin avulla on mahdollista etsiä tutkittua tietoa aikuissosiaalityön menetelmistä ja keinoista tunnistaa päihderiippuvuuksia. Materiaalin avulla on myös mahdollista kehittää tutkittua tietoa ja luoda uutta tutkimustietoa. Käytössä on hieman vanhempi THL:n laatima Julkarista löydetty raportti päihdeongelmien tunnistamisesta vuodelta 2009. Materiaalin vuosiluvusta huolimatta se sisälsi olennaisesti tärkeää tietoa tutkielman aiheeseen liittyen ja koen, ettei päihderiippuvuuksien tunnistamisen keinot ole olleet kovinkaan erilaiset vuosia sitten. Samanlaiset tunnistamisen keinot toimivat nyt, kuin kymmenen vuotta sitten. Toki materiaalia voidaan soveltaa nykypäivään ja tulee huomioida aikuissosiaalityön ja yhteiskunnan kehitys, mutta se ei tarkoita, että vanhoja menetelmiä tulisi sulkea pois. Aineiston hakuprosessin tuloksena löysin yhteensä 15 aineistoa, joista neljä ovat samasta Aikuissosiaalityö - tieto, käytäntö ja vaikuttavuus artikkelikokoelmateoksesta. Olen koonnut valitun aineiston alla olevaan taulukkoon 2.

Taulukko 2. Aineiston esittely

Kirjoittaja	Aineiston otsikko	Vuosi ja maa	Tyyppi
Aalto, M. Bäckmand, H. Haravuori, H. Lönnqvist, J. Marttunen, M. Melartin, T. Partanen, A. Partonen, T. Seppä, K. Suomalainen, L. Suokas, J. Suvisaari, J. Viertiö, S. Vuorilehto, M	Mielenterveys- ja päihdeongelmien varhainen tunnistaminen	2009 Suomi	THL:n opas

Alho, S	kollektiivinen asiantuntijuus ja monitoimijainen yhteistyö aikuissosiaalityössä	2021 Suomi	Tieteellinen artikkeli, kokoelmateoksesta Aikuissosiaalityö- tieto, käytäntö ja vaikuttavuus
Egerer, M.	Problem drinking, gambling and eating - three problems, one understanding? A qualitative comparison between French and Finnish social workers	2013 Suomi	Tutkimusraportti
Heikkilä, M.	Monialaisuus palvelutarpeen arvioinnissa ja asiakassuunnitelman laatimisessa.	2019 Suomi	Raportti
Higgins-biddle, J. Babor, T	A review of the Alcohol Use disorders Identification Test (AUDIT), AUDIT-C, and USAUDIT for screening in the United States	2018 Yhdysvallat	Tieteellinen artikkeli
Iivonen, S. Kivipelto, M	Miten aikuissosiaalityön asiakkaat kokivat saaneensa tarvitsemansa palvelut ja etuudet koronaepidemian aikana?	2022 Suomi	THL:n työpäperi
Jokinen, A.	Tavoiteltavat sosiaalityöntekijän ominaisuudet ja vuorovaikutusasetelmat asiakkaan kohtaamisessa opiskelijoiden tulkitsemana.	2017 Suomi	Tieteellinen artikkeli
Karjalainen, K. Pekkanen, N. Hakkarainen, P.	Suomalaisten huumeikäyttö ja huumeasenteet. Huumeaiheiset väestökyselyt 1992-2018	2020 Suomi	THL:n raportti
Karttunen, T.	Hoitoon kiinnittyminen ja hoidossa pysyminen päihdehoidon toimivuuden kriittisinä tekijöinä	2021 Suomi	Tieteellinen artikkeli – Aikuissosiaalityö- tieto, käytäntö ja vaikuttavuus kokoelmateoksesta

Kuusisto, K. Ekqvist, E.	Aikuissosiaalityön asiakkaiden kokemus asiakkuuden vaikutuksesta elämäntilanteen muutokseen	2016 Suomi	Tieteellinen artikkeli
Kuusisto, K. Ekqvist, E. Kalliomaa-Puha, L.	Erityistä tukea tarvitsevat päihitteitä ongelmallisesti käyttävät asiakkaat sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa	2021 Suomi	Tieteellinen artikkeli
Matthies, A-L. Svenlin, A- R. Rantamäki, N. Viitasalo, K	Aikuissosiaalityössä vaikuttavat sosiaaliset mekanismit	2021 Suomi	Tieteellinen artikkeli – Aikuissosiaalityö- tieto, käytäntö ja vaikuttavuus kokoelmateoksesta
Paavola, J. Hallikainen, M.	Palvelutarpeen arvioinnin prosessi	2019 Suomi	Raportti, Teoksessa: Näkökulmia palvelutarpeen arviointiin
Pennonen, M. Koski- Jännes, A.	Päihdealan ammattilaisten käsityksiä aineriippuvuuksista	2010 Suomi	Tieteellinen artikkeli
Rissanen, P.	Asiakasosallisuus aikuissosiaalityön asiakassuhteessa	2021 Suomi	Tieteellinen artikkeli Aikuissosiaalityö- tieto, käytäntö ja vaikuttavuus kokoelmateoksesta

5. Tutkimustulokset

Tässä luvussa kuvaan tutkimusmateriaalista löydettyjä tuloksia. Olen jaotellut tulokset kuuteen eri osa-alueeseen, jotka keskittyvät aikuissosiaalityön menetelmiin ja päihderiippuvuuksien tunnistamiseen. Olen rajannut aikuissosiaalityön menetelmät ja keinot palvelutarpeen arviointiin, vuorovaikutukseen, motivointiin ja palveluohjaukseen ja yhteistyöhön. Lisäksi tarkastelen, miten pelkästään aikuissosiaalityön asiakkuus voidaan nähdä päihderiippuvuuden tunnistamisen keinona.

Tuloksien jaottelu määräytyi sen mukaan, mitkä asiat nousivat tutkimusmateriaalista eniten esiin. Aikuissosiaalityön menetelmiin vaikuttavat lainsäädäntö, olosuhteet, asiakkaiden tarpeet sekä erilaiset ilmiöt ja palvelu- ja etuusjärjestelmien muutokset (Karjalainen, Kivipelto, Liukko & Muurinen 2021, 3). Käytetyimpiä menetelmiä aikuissosiaalityössä ovat asiakkaan kuunteleminen ja empatian osoittaminen, palveluohjaus sekä suunnitelmien ja päätösten tekeminen (Blomgren &

Kivipelto 2012, 39). Aikuissosiaalityö on työmenetelmiltään ja sisällöltään moninainen sosiaalityön alue (Kokkonen 2021, 43). Menetelmiä hyödyntämällä on mahdollista minimoida päihderiippuvuuksien aiheuttamia riskejä ja sosiaalityöllä on tässä tärkeä rooli. (Daley & Feit 2013, 161).

5.1 Palvelutarpeenarviointi työmenetelmänä

Yksi aikuissosiaalityön keskeisimmistä menetelmistä, jota käytetään heti asiakkuuden alussa, on palvelutarpeen arviointi. Aikuissosiaalityön asiakkuus alkaa usein toimeentulotuen tarpeesta, elämänhallinnan ja mielenterveyden ongelmien tai päihderiippuvuuden vuoksi. Moni asiakas tarvitsee aikuissosiaalityöstä sosiaalityön palveluita ja psykososiaalista tukea. Aikuissosiaalityön keskeisimpänä tavoitteena on muutoksen aikaan saaminen asiakkaan elämässä ja ratkaisujen löytäminen. (Kuusisto & Ekqvist 2016, 656.)

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 37§ mukaan *palvelutarpeen selvittämisen perusteella arvioidaan, onko henkilöllä tuen tarvetta. Jos henkilö tarvitsee tukea, arvioidaan, onko tuen tarve luonteeltaan tilapäistä, toistuvaa tai pitkäaikaista.* Lain 37§ mukaan palvelutarpeen arviointi sisältää yhteenvedon asiakkaan tilanteesta sekä sosiaalipalvelujen erityisen tuen tarpeesta, sosiaalihuollon ammattihenkilön johtopäätökset asiakkuuden edellytyksistä, asiakkaan mielipiteen ja näkemyksen palvelutarpeestaan sekä asiakkaan ja sosiaalihuollon ammattihenkilön arvion omatyöntekijän tarpeesta. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 39§ mukaan *palvelutarpeen arviointia on täydennettävä asiakkaalle laadittavalla asiakassuunnitelmalla tai muulla vastaavalla suunnitelmalla, ellei suunnitelman laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta.*

Palvelutarpeen arviointi tehdään yhdessä vuorovaikutuksessa työntekijän ja asiakkaan kanssa. Arvioinnissa selvitetään mitkä ovat asiakkaan tuen tarpeet ja mihin ongelmiin halutaan ratkaisuja. Työntekijällä on myös palvelutarpeen arvioinnissa merkittävä rooli ongelmien tunnistamisessa ja työntekijän tulee kiinnittää huomioita niihin asioihin, mitä asiakas korostaa. (Paavola & Hallikainen 2019, 57,70.) Arvioinnissa käydään asiakkaan elämän osa-alueet ja taustat kokonaisvaltaisesti läpi, kuten asuminen, talous, sosiaaliset suhteet, asiakkaan voimavarat, päihteet, terveys ja arjen sujuvuus. Tavoitteena on selvittää asiakkaan omat näkemykset elämäntilanteestaan ja mihin asiakas toivoo saavansa muutosta. Arviointiin kuuluu myös asiakkaan mielipiteen ja näkemyksen huomioon ottaminen ja asiakkaan itsemääräämisoikeutta korostetaan. (Iivonen & Kivipelto 2022, 9.) Päihderiippuvuuksien tunnistamisessa ja niiden hoidollisiin toimenpiteisiin vaikuttavat käsitykset ja tieto siitä, mistä ongelma on syntynyt ja mitkä ovat sen taustatekijät (Pennonen & Koski-Jännes 2010,

210). Terveystä keskustellessa voi keskustella mahdollisista lääkityksistä, josta voi ilmetä mahdollinen lääkkeiden väärinkäyttö (Karjalainen ym. 2020, 20).

Yksi keskeisimpiä palvelutarpeen arvioinnin tarkoituksia on sosiaalityön tarpeen tunnistaminen. Sosiaalihuollon ammattilaisella on vastuu aikuissosiaalityön palvelutarpeen arvioimisesta. Päihderiippuvuus voi esimerkiksi olla syy palvelutarpeen toteamiselle. Mikäli asiakkaalle todetaan sosiaalityön tarve, luodaan suunnitelma työskentelystä ja palveluiden järjestämisestä. Suunnitelma antaa raamit työskentelylle ja sitä päivitetään tarpeen mukaan. (Iivonen & Kivipelto 2022, 9-10.) Palvelutarpeen arvioinnissa selvitetään myös, onko asiakas erityisen tuen tarpeessa. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 3§n mukaan erityistä tukea tarvitseva on asiakas, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan palveluja kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden, päihteiden ongelmakäytön tai usean yhtäaikaisen tuen tarpeen tai muun vastaavan syyn vuoksi. Erityisen tuen tarpeen tunnistaminen määrittelee sitä, miten asiakkaan kanssa työskennellään ja millaisia palveluita tarjotaan. Asiakkuuden vaativuuden perusteella tehdään jaottelua tuen tarpeessa, sekä erityisen tuen tarpeessa oleviin asiakkaisiin. Päihderiippuvaiset asiakkaat lukeutuvat useimmiten erityisen tuen tarpeessa oleviin asiakkaisiin, sillä päihderiippuvaisella asiakkaalla on usein myös monia muitakin haasteita ja tuen tarpeita. Tuen tarpeen määrittelyssä työntekijän ammattitaito tunnistaa ongelmia korostuu. Erityisen tuen tarpeessa olevien asiakkaiden kanssa työskentely on intensiivisempää, kuin tuen tarpeessa olevien, joka on merkittävää esimerkiksi päihdepalveluiden piiriin pääsemisen kannalta (Kuusisto, Ekqvist & Kalliomaa-Puha 2021, 420-421.)

Päihderiippuvuuden tunnistaminen mahdollistaa paremmin asiakkaan tukemisen. Päihdeongelma ei kuitenkaan aina tarkoita, että asiakas olisi erityisen tuen tarpeessa. Päihderiippuvainen asiakas lukeutuu usein palvelutarpeen arvioinnin kautta erityisen tuen tarpeessa olevaksi asiakkaaksi silloin, kun päihteiden käytön lisäksi asiakkaalla esiintyy myös muita haasteita, kuten esimerkiksi terveydellisiä ongelmia. Päihderiippuvuudet ovat usein yhteydessä mielenterveysongelmiin ja somaattisiin sairauksiin ja nämä edellyttävät kokonaisvaltaista ja samanaikaista hoitoa tai kuntoutusta. Riippuvuus voi myös olla yhteydessä erilaisiin sosiaalisiin ongelmiin, kuten asunnottomuuteen, syrjäytymiseen ja rikollisuuteen (Kuusisto, Ekqvist & Kalliomaa-Puha 2021, 423.)

Palvelutarpeen arviointi sisältää erillisen päihteet-osion, jonka tarkoituksena on täyttää tietoa asiakkaan päihteiden käytöstä. Esimerkiksi asiakkaan alkoholinkäytön selvittämiseen kuuluu olennaisesti tieto siitä, kuinka paljon asiakas käyttää alkoholia. Keskustelun kautta työntekijä voi

tunnistaa alkoholin liikakäytön. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä alkoholin käytön selvittämisessä voidaan käyttää AUDIT-kyselyä. (THL 2009, 15.) AUDIT-kyselyn (Alcohol use disorders identification test) tarkoituksena on auttaa alkoholiriippuvuuden tunnistamisessa. Tarkoituksena on selvittää, onko asiakkaan juominen haitallista. Kyselyä käytetään laajasti niin terveydenhuollossa kuin sosiaalityössä. Kysely sisältää kysymyksiä käyttäjän alkoholiannosten määrästä ja siitä, kuinka usein juo. Kyselyn avulla selvitetään aiheuttaako alkoholin käyttö haasteita arjessa, katumuksen tai syyllisyyden tunteita tai onko alkoholin käytöstä seurannut muistin menetyksiä tai vahinkoja. AUDIT-kyselyn perusteella ei voida virallisesti diagnosoida asiakkaalle riippuvuutta, mutta se on tehokas menetelmä, jonka avulla riippuvuuden tunnistaminen helpottuu ja se on suuntaa antava. Kyselyssä ei ole myöskään aina välttämätöntä käydä kaikkia kohtia läpi ja työntekijä voi todeta, mikäli jotkin kyselyn kohdat ovat epärelevantteja asiakkaan tilanteen nähden. (Higgins-Biddle & Babor 2018, 578-580.)

5.2 Asiakkuuden vaikutus elämäntilanteeseen

Aikuissosiaalityön asiakkuus voi jo itsessään olla keino päihderiippuvuuden tunnistamiseen. Asiakkuus on voinut alkaa pelkästään päihderiippuvuuden tai päihteiden käytön vuoksi. Asiakkaan tyytyväisyys palveluun on todetusti johtanut positiivisiin muutoksiin elämäntilanteessa. Aikuissosiaalityön asiakkaat voivat kokea asiakkuuden vaikuttavan positiivisesti heidän elämäntilanteeseen ja edesauttavan muutoksen syntymistä. Asiakkaat, jotka kokevat työntekijän roolin merkittäväksi, arvioivat useammin elämäntilanteen parantuneen asiakkuuden myötä. Tämä havainto korostaa sitä, kuinka tärkeä rooli työntekijällä on ongelmien tunnistamisessa. Mikäli asiakas ei koe työntekijällä olevan vaikutusta elämäntilanteen parantamiseen, elämäntilanne ei ole parantunut ja se on voinut jopa heikentyä. Asiakkaan tyytyväisyydestä ja palvelun toimivuudesta huolimatta aikuissosiaalityön asiakkuus ei aina johda positiivisiin muutoksiin asiakkaan elämässä. (Kuusisto & Ekqvist 2016, 656-657.)

Ongelmien tunnistamisen näkökulmasta palveluiden vaikuttavuuden lisäämistä voidaan pitää tärkeänä aikuissosiaalityön ominaisuutena. Palveluiden vaikuttamisen arviointi tulisi tapahtua yhdessä asiakkaan ja työntekijän kanssa. (Kuusisto & Ekqvist 2016, 657.) Tutkimuksen mukaan reilu puolet vastaajista arvioivat elämäntilanteensa parantuneen ja aikuissosiaalityön palveluiden vaikuttaneen positiivisesti elämäänsä. Vain noin joka kymmenes vastaaja oli kokenut aikuissosiaalityön asiakkuuden heikentäneen elämäntilannetta. Tutkimuksen tuloksien perusteella voidaan arvioida, että aikuissosiaalityön asiakkuudella on merkittäviä vaikutuksia päihderiippuvuuksien tunnistamisessa. (Kuusisto & Ekqvist 2016, 660.)

Kuusiston ja Ekqvistin (2016, 664-665) tutkimuksen perusteella asiakkaiden elämäntilanne parantui aikuissosiaalityön asiakkuuden myötä silloin, kun asiakkuus ei pitkittynyt tai kestänyt liian pitkään. Yli kahden vuoden pituisissa asiakkuuksissa kokemus elämäntilanteen parantumisesta ei ollut yhtä vahva. Asiakkuuden pitkittyminen ja elämäntilanteen pysyminen samana tai jopa heikentyminen voi olla yhteydessä ongelmien tunnistamiseen. Ongelmien tunnistamiseen vaikuttaa työntekijän ja asiakkaan välinen vuorovaikutus, tavoitteiden asettaminen ja suunnitelman tekeminen. On oletettavaa, että asiakkuus pitkittyy, mikäli näiden toteuttamisessa esiintyy haasteita. Asiakkaan ja työntekijän välinen vastavuoroinen toiminta vaikuttavat toisiinsa ja näin ollen ovat yhteydessä ongelmien tunnistamiseen ja niissä tukemiseen (Karttunen 2021, 209). Päihderiippuvuuden tunnistamista aikuissosiaalityön asiakkuuden alkamisessa voidaan pitää yhtenä olennaisimpina menetelminä ja ensimmäisenä askeleena palveluiden piiriin (Ekqvist, Kuusisto & Kalliomaa-Puha 2021, 425).

5.3 Vuorovaikutus

Suomessa tehtyjen tutkimusten perusteella aikuissosiaalityön vaikuttavuuden merkittävä tekijä on työntekijän ja asiakkaan välinen vuorovaikutus. Vuorovaikutus on erityisen tärkeää silloin, kun asiakas on kokenut elämässään epäoikeudenmukaisuutta ja menetyksiä. Tällöin asiakkaan luottamus itseen ja sosiaalityöhön voi olla jo valmiiksi heikkoa, jolloin vuorovaikutuksen merkitys kasvaa. (Matthies ym. 2021, 191.) Ekqvist ja Kuusiston (2016, 662) tutkimuksen mukaan 70 prosenttia asiakkaista kokivat elämäntilanteensa parantuneen positiivisen vuorovaikutuksen myötä, ja vain viisi prosenttia koki sen heikentyneen.

Toimivan vuorovaikutuksen myötä hankaliksi koetuista asioista on helpompi keskustella. Avoimuus ja rauhallisuus luovat asiakkaalle turvallisuuden tunnetta ja helpottavat vuorovaikutuksen sujuvuutta. Työntekijän on tärkeä tietää päihderiippuvuuksista ja niiden vaikutuksista, jotta niiden tunnistaminen on asianmukaista. Tunnistamisen yhteydessä on erityisen tärkeää, että työntekijä on käsitellyt omat päihderiippuvuuksiin liittyvät asenteet ja käsitykset, jotta ne eivät estä sujuvan ja avoimen vuorovaikutuksen syntymistä. (Aalto ym. 2009, 23.) Vuorovaikutuksen avulla voidaan saavuttaa sosiaalityön tavoitteita ja se on tärkeä menetelmä auttamisen kannalta. Vuorovaikutuksen tavoitteena on lisätä ja vahvistaa työntekijän ja asiakkaan välistä ymmärrystä ja rohkeutta puhua ongelmista. Ongelman näkeminen uudella tavalla edellyttää toimivaa ja avointa dialogia sekä aktiivista kuuntelemista ja vastaamista. (Rissanen 2021, 139.)

Työntekijän ja asiakkaan välistä yhteistyösuhdetta, eli allianssia pidetään olennaisena tekijänä onnistuneen työskentelyn kannalta. Hyvä yhteistyösuhde perustuu työntekijän ja asiakkaan kanssa yhdessä laadittuihin tavoitteisiin ja suunnitelmaan. Asiakkaalla on oikeus kertoa työntekijälle omat toiveensa ja näkemyksensä siitä, mitä palvelulta haluaa. Allianssiin kuuluu olennaisesti myös asiakkaan ja työntekijän välille muodostuva emotionaalinen suhde. Joustavuus, motivointi ja työntekijän kyky uskotella asiakasta onnistumisen mahdollisuuksista vahvistavat allianssia. Allianssilla on todettu olevan merkittävä rooli asiakkaiden ongelmien tunnistamisessa. Toisaalta on tärkeä huomioida asiakkaiden yksilöllisyys. Asiakkaat saattavat suhtautua ongelmiin, tarjottavaan apuun ja tukeen eri tavoin. Tarjottava apu ja tuki voi herättää kielteisiä tunteita ja asiakkaissa voi esiintyä vastahakoisuutta. On myös mahdollista, ettei asiakas itse tunnista riippuvuuttaan. Näissä tilanteissa erityisesti työntekijän vuorovaikutustaitojen merkitys korostuu. (Karttunen 2021, 210.)

Työntekijän rauhallisuuden on todettu olevan tärkeässä asemassa onnistuneen vuorovaikutuksen syntymisen kannalta. Rauhallisuus välittyy työntekijän kehonkielestä, puhetyylistä sekä ulkoisesta olemuksesta. Rauhallisuus viestittää asiakkaalle myös sitä, että työntekijä on läsnä, ja tätä on pidetty merkittävänä piirteenä hankaliksi koettujen asioiden keskustelemisen kannalta. Työntekijän rauhallisuutta ja läsnäoloa voidaan pitää tärkeänä tekijänä päihderiippuvuuden tunnistamisessa. Näiden piirteiden lisäksi onnistuneeseen vuorovaikutukseen kuuluu työntekijältä tulevaa myötätuntoa, kunnioitusta ja positiivisuutta. Positiivisuutta ja myötätuntoa on kuitenkin syytä rajata, sillä liiallinen myötätunto tai positiivisuus voi viedä tilaa ongelmien tunnistamiselta. Positiivisuuteen ja myötätuntoon pitäisi kuitenkin sisältyä tarpeeksi jäämäkkyyttä, joka mahdollistaa ongelmien tunnistamisen ja vaikeista asioista keskustelemisen. Näiden piirteiden tasapainottaminen ovat tärkeitä aikuissosiaalityön työntekijän piirteitä. (Jokinen 2017, 195-196.)

Karjalaisen ym. (2020, 16-17) mukaan esimerkiksi huumeiden käytöstä on suotavaa keskustella kysymällä huumeiden käytöstä suoraan asiakkaalta. Jotta keskustelu sujuu toivotulla tavalla, on onnistuneella vuorovaikutuksella painava merkitys. Mikäli asiakas kertoo käyttävänsä päihteitä, tavallisesti jatkokysymyksenä tiedustellaan, kuinka kauan käyttöä on ollut. Käytön määrä on tärkeää riippuvuuden tunnistamisen kannalta, sillä esimerkiksi huumeen kokeilemista kerran tai kahdesti ei voida rinnastaa riippuvuuteen. Riippuvuuden tunnistamisen kannalta on tärkeää ottaa huomioon, onko käyttö lisääntynyt vai jäänyt kokeiluksi. Mikäli käyttö on lisääntynyt, keskustelun kautta voidaan selvittää missä ajassa ja määrässä käyttöä on ollut.

5.4 Motivointi

Asiakkaan motivointia voidaan käyttää keinona tunnistaa päihderiippuvuuksia. Motivaatio on oleellinen tekijä ihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Motivaatiolla tarkoitetaan yksilön tilaa, joka määrittää toimintaa. Erilaiset tunteet, ympäristöt ja tapahtumat herättävät yksilössä erilaisia tavoitteita, tunteita ja toiveita, jotka ohjaavat toimintaa ja asettavat erilaisia motiiveja. Motivaatio vaikuttaa yksilön vireyteen ja aktiivisuuteen erilaisissa tilanteissa tai toiminnassa. (Karttunen 2021, 210.)

Motivoiva haastattelu on menetelmä, jolla pyritään käyttäytymisen muutokseen. Motivoinnissa on kyse asiakkaan oman sisäisen muutoksenhalun esille nostamisesta ja motivaation vahvistamisesta. Päihteitä käytetään usein niiden positiivisen vaikutusten vuoksi ja helpottamaan epämiellyttäviä oloiloja ja tunteita. Pidempiaikaisen päihteiden käytön lopettamista vaikeuttaa vieroitusoireet. Päihteistä usein luovutaan terveysongelmien, taloudellisten ongelmien tai päihteiden käyttöön liittyvään elämäntyylin tuoman haittojen vuoksi. Päihteistä kokonaan luopuminen on pitkä ja hidaskäyttöprosessi, johon saattaa sisältyä myös retkahdusvaiheita. Motivoidun haastattelun tarkoituksena on edistää päihteiden käytöstä luopumisen prosessia ja motivoida asiakasta pysyvään muutokseen. Keinoihin kuuluu avoimet kysymykset ja heijastava kuunteleminen. Avoimien kysymysten avulla autetaan asiakasta oivaltamaan ja havainnollistamaan tilannettaan paremmin sekä tunnistamaan ongelman. Avointen kysymysten avulla luodaan pohjaa muutokselle ja kokonaiskuvaa asiakkaan ongelman laajuudesta ja vakavuudesta. (Aalto ym. 2009, 23-24.) Sosiaalityön yhtenä tärkeänä tehtävänä on tukea asiakkaan muutoksenhalua ja itseohjautuvuutta. Sosiaalityön tavoitteisiin lukeutuu asiakkaan motivointi ja uusien näkökulmien esille tuominen. Työntekijä auttaa asiakasta tarkastelemaan ongelmaansa realistisesti ja pohtimaan mahdollisia ratkaisuja tilanteen edistämiseksi. (Rissanen 2021, 139.)

Motivoivan haastattelun keinoihin kuuluu myös asiakkaan tukeminen ja vahvistaminen, jota voidaan hyödyntää aikuissosiaalityössä. Motivaation lisäämisen kannalta on tärkeää huomioida asiakkaan omat havainnot ja tiedostaa asiakkaan voimavarat. Motivoinnin keinoilla pyritään avoimeen vuorovaikutukseen, jossa asiakkaan on turvallista keskustella vaikeistakin asioista ja pohtia omaa tilannettaan. Päihderiippuvuuden tunnistamisessa on hyvin tärkeää olla tuomitsematta tai syyllistämättä asiakasta, sillä se altistaa asiakkaan puolustusreaktioille ja haavoittaa avoimen ja rehellisen vuorovaikutuksen syntymistä sekä hankaloittaa luottamussuhteen syntymistä. (Aalto ym. 2009, 24-25.)

Heijastava kuunteleminen on motivoivan haastattelun menetelmä, jonka avulla asiakas joutuu pohtimaan omaa tilannettaan eri näkökulmista ja lisäämään tietoisuuttaan ongelmasta. Työntekijä tekee olettamuksia siitä, mitä asiakas on tarkoittanut sanoilla tai teoillaan, ja näihin vastatessa asiakas joutuu tekemään ajatustyötä vastatessaan. Heijastavan kuuntelemisen kysymyksiä voivat olla esimerkiksi ”Kuulostaa siltä, että olet huolestunut päihteiden käytöstäsi” tai ”Vaikuttaa siltä, että olet miettinyt elämäntilanteen muutosta”. Tarkoituksena on käyttää asiakasta motivoivia lauseita ja vahvistaa asiakkaan sisäistä itseohjautumista. Asiakkaalta voidaan tiedustella, mitkä tekijät ovat hänen mielestä johtaneet päihteiden käyttöön ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet päihteiden käytön vähenemiseen. Päihteiden käytön lisäksi elämässä voi olla muita haasteita, jolloin asiakkaalta voi kysyä miten asiakas kokee päihteiden käytön vaikuttavan muihin elämän haasteisiin. Heijastavan kuuntelemisen päätteeksi tehdään yleensä myös yhteenveto keskustelusta. (Aalto ym. 2009, 24.)

5.4 Palveluohjaus ja yhteistyö

Palveluohjaus on yksi aikuissosiaalityön menetelmistä, jota voidaan hyödyntää päihderiippuvuuksien tunnistamisessa. Aikuissosiaalityön avulla asiakasta voidaan ohjata esimerkiksi päihdehoitoon ja motivoida asiakasta hoitoon kiinnittymiseen. Kiinnittyminen päihdehoitoon tarkoittaa sitä, että asiakas tulee hoitoon, pyrkii asettumaan siihen ilman keskeytyksiä ja hoito päättyy suunnitelmallisesti. Päihderiippuvuuksien kohdalla on todettu useiden kuukausien kestävä hoidokontaktin tuottavan parhaimpia tuloksia. Onnistunut päihdehoito edellyttää päihderiippuvuuden tunnistamista työntekijältä, sekä tunnustamista asiakkaalta ja sitoutumista tarjottuun palveluun. (Karttunen 2021, 204-207.)

Erilaisten palvelujärjestelmien ja verkostojen hyödyntäminen edistävät asiakkaalle tarjottavaa tukea elämäntilanteen muutokseen. Asiakkaat hyötyvät moniammatillisen yhteistyön lisäämisestä ja sen hyödyntämisestä. Moniammatillisuus ja monitoimijuus tukevat työntekijää ongelmien tunnistamisessa ja oikeanlaisten palveluiden tarjoamisessa. Työntekijän on tärkeä huolehtia, että asiakas saa omiin tarpeisiinsa suhteutettuna riittävästi osaamista ja asiantuntemusta. Esimerkiksi palvelutarpeen arviointiin tai asiakassuunnitelman laatimiseen voidaan pyytää työparia eri sektoreilta, esimerkiksi päihdehuollosta. Palveluohjaus onnistuu parhaiten silloin, kun työntekijät hyödyntävät monitoimijaista yhteistyötä. (Alho 2021, 69-71.) Päihteitä ongelmallisesti käyttävillä asiakkailla korostuu usein tarve monille eri palveluille. Päihteitä ongelmallisesti käyttävällä asiakkaalla esiintyy usein myös sosiaalisia ongelmia, terveyden ja elämänhallinnan haasteita, jonka vuoksi moniammatillisen tunnistamisen ja tuen tarve korostuu. (Kuusisto, Ekqvist & Kalliomaa-Puha 2021, 423, 427.)

Palveluohjauksen haasteena on päihderiippuvaisen kykenemättömyys itse tunnistaa ongelmaansa ja täten palveluihin sitoutuminen vaikeutuu (Kuusisto, Ekqvist & Kalliomaa-Puha 2021, 424). Suomalaisessa sosiaalityössä korostetaan yksilön vastuuta ja sitä, että asiakkaan tulee olla itse halukas muutokseen. Kun asiakas kykenee ottamaan vastuuta omasta elämästään, voidaan pyrkiä pysyviin muutoksiin. Asiakkaan tulee itse haluta muutosta tilanteeseen. (Egerer 2013, 70,77.) Palveluohjauksen pirstaleisuus aiheuttaa myös haasteita ongelman tunnistamisessa. Sosiaali- ja terveyspalvelut ovat pirstaleisia ja päihderiippuvainen ihminen voi tarvita palvelua monelta eri palveluntarjoajalta. Mikäli palvelut eivät tee yhteistyötä keskenään, ongelmien tunnistaminen ja niissä tukeminen vaikeutuu. Yhteistyön puuttuessa asiakkaalla on riski jäädä välinputoajaksi. Asiakaslähtöisyys ja tiimipohjainen sekä yhteisöllinen asiantuntijatyö ovat palveluohjauksen kannalta erittäin tärkeitä ominaisuuksia. Palvelujen hyödyntäminen ja yhteistyö tukevat asiakkaita, joilla on elämässään monia haasteita samanaikaisesti ja vuorovaikutus eri palveluiden kanssa auttaa ongelmien ratkaisussa ja paremman palvelun ja hoidon saamisessa. (Heikkilä 2019, 187-188.)

Moniammatillinen yhteistyö on yksi aikuisten kanssa tehtävän sosiaalityön keinoista ongelmien tunnistamisessa ja ratkaisussa. Yhteistyö on ennen kaikkea asiakkaan etu ja sen avulla voidaan vastata asiakkaan useisiin tuen tarpeisiin. Yhteistyön avulla eri ammattilaiset voivat jakaa ja yhdistää tietoa, joka edesauttaa ongelmien tunnistamista. Monialaisen yhteistyön avulla voidaan mahdollistaa asiakkaan kokonaisvaltaisen tilanteen arviointi sekä tarvittavien palveluiden järjestäminen. Sosiaalihuollon viranomaisella on vastuu siitä, että asiakkaalle tarjotaan hänen tarpeisiin kohdistuvaa osaamista ja ammattitaitoa. (Heikkilä 2019, 189.) Päihdehuoltolain (41/1986) 9§ mukaan *päihdehuollon alalla toimivien viranomaisten ja yhteisöjen on oltava keskenään yhteistyössä*. Lisäksi päihdehuoltolain (41/1986) 5§ osoittaa, että *sosiaalilautakunnan ja terveyslautakunnan on seurattava päihdeiden ongelmakäyttöä kunnassa ja välitettävä tietoa ongelmakäytön syntyyn, ehkäisyyn ja hoidettavuuteen liittyvistä tekijöistä sekä annettava asiantuntija-apua muille viranomaisille samoin kuin kunnan asukkaille ja kunnassa toimiville yhteisöille*. Lain perusteella voidaan tulkita, että yhteistyötä eri ammattilaisten välillä voidaan pitää erittäin hyödyllisenä ja jokseenkin jopa välttämättömänä päihderiippuvuuksien tunnistamisen kannalta.

6. Pohdinta

Kandidaatintutkielman tarkoituksena oli koota kuvailevana kirjallisuuskatsauksena tutkimustietoa aikuissosiaalityön menetelmistä ja keinoista tunnistaa päihderiippuvuuksia. Tämän luvun tarkoituksena on koota yhteen tutkielman tuloksia, tuoda esiin tutkielmasta ilmenneitä pohdintoja sekä esittää jatkotutkimusaiheita. Kerron myös omia pohdintojani tutkielman tuloksista ja siitä, miten heijastan niitä omaan ammatilliseen näkemykseeni aikuissosiaalityöstä. Käyn läpi myös tutkielman eettisyyttä ja luotettavuutta.

Sosiaalityöntekijät ovat asemassa, jossa heidän on mahdollista vaikuttaa päihderiippuvaisten asiakkaiden, sekä heidän läheistensä elämään. Riippuvuudella on negatiivisia vaikutuksia käyttäjän lisäksi myös hänen läheisiin, kuten myös yhteiskuntaan. Riippuvuuden tunnistaminen on ensimmäinen keino, jonka perusteella riippuvuutta lähdetään hoitamaan. (Daley & Feit 2013, 164.) Oman työkokemuksen ja tutkimustulosten perusteella voi todeta päihderiippuvuuden olevan laaja yhteiskunnallinen ongelma ja ammattilaisen kyky tunnistaa niitä voi olla yksi ensisijaisista askelista ongelman ratkaisemiseen ja niiden ennaltaehkäisemiseen. Olin ennen tutkielman aloittamista ajatellut, että aikuissosiaalityöstä löytyy varmasti keinoja päihderiippuvuuden tunnistamiseen ja tutkielman teko tuki tätä ajatusta hyvin. Tutkielman edetessä keinot ja menetelmät kuitenkin selkeytyivät ja muodostin selkeämmän kokonaisuuden aikuissosiaalityössä käytettävistä keinoista päihderiippuvaisten asiakkaiden kanssa.

Tutkielman tulosten perusteella voidaan todeta aikuissosiaalityöstä löytyvän useampia keinoja ja menetelmiä, joita ammattilainen voi hyödyntää päihderiippuvuuden tunnistamisessa. Keinoja ja menetelmiä voi yhdistää ja se on osittain jopa välttämätöntä. Esimerkiksi onnistuneen palvelutarpeen arvioinnin suorittamiseen vaaditaan sujuvaa asiakkaan ja työntekijän välistä vuorovaikutusta. Päihderiippuvuudesta toipumiseen taas vaaditaan asiakkaan motiivointia ja palveluohjausta. Tulosten perusteella voidaan todeta, että päihderiippuvuuden tunnistamiseksi ammattilaiselta vaaditaan kykyä hyödyntää aikuissosiaalityön menetelmiä ja tarvittaessa hyödyntää yhteistyötahoja ja palveluohjausta. Kuten Karttunen (2021, 210) mainitsi, työntekijän vuorovaikutustaitojen tärkeys korostuu vaikeista asioista keskustellessa. Ammatillisella on näin ollen merkittävä vastuu päihderiippuvuuden tunnistamisessa, sillä mikäli hyvää ja luottavaista vuorovaikutusta ei synny, asiakas ei välttämättä kerro kaikkia asioita, jotka voisivat edesauttaa riippuvuuden tunnistamista.

Tämä tutkielma oli ensimmäinen tekemäni kirjallisuuskatsaus, mikä tarkoitti sitä, että pääsin oppimaan täysin uuden tutkimusmenetelmän teon. Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä oli hyvin opettavainen kokemus etenkin aineiston keräämisen kannalta. Tutkielmaan sopivan aineiston löytäminen vei oman aikansa ja materiaaliin sai perehtyä huolella, ennen kuin valitsi sen tutkielmaan sopivaksi. Löysin sopivasti aineistoa niin päihderiippuvuuksista, kuin aikuissosiaalityöstä. Käytetyn tutkimusmateriaalin julkaisuajat vaihtelivat ja käytössä oli osittain myös yli viiden vuoden vanhoja artikkeleita. Niiden käyttö oli kuitenkin perusteltua, sillä niiden avulla tutkielman aiheesta saatiin tarpeeksi materiaalia. Aikuissosiaalityön menetelmien vaikuttavuudesta ei kuitenkaan löytynyt kovinkaan paljon tutkimusmateriaalia.

Jatkotutkimusaiheena koen, että aikuissosiaalityön menetelmien vaikuttavuutta olisi syytä tutkia enemmän. Etenkin päihderiippuvuuksien näkökulmasta olisi syytä tutkia, kuinka vaikuttavia aikuissosiaalityön menetelmät ovat päihderiippuvuuksien tunnistamisessa. Tutkimusten perusteella voisi todeta kuinka monet aikuissosiaalityön työntekijät hyötyvät näistä menetelmistä riippuvuuksien tunnistamisen kannalta ja minkälaisiin tuloksiin menetelmien avulla on päästy. Myös aikuissosiaalityössä työskentelevänä koen, että olisi mielenkiintoista saada tutkimusmateriaalia yleisesti aikuissosiaalityön ammattilaisten käytetyistä menetelmistä ja niiden vaikuttavuudesta, ei pelkästään päihderiippuvuuksien tunnistamisen kannalta.

Tutkielman teko ja aiheeseen perehtyminen vahvistivat ammatillisia taitojani ja koin sen olleen hyödyllistä työni kannalta. Valitsinkin kyseisen aiheen oman mielenkiinnon kohteeni sekä työni vuoksi. Koen, että aiheeseen perehtyminen selkeytti sitä, mitä menetelmiä työssäni käytän ja miten voin hyödyntää niitä ongelmien tunnistamisessa. Tutkielman kirjoittamisen kautta laajensin tietoaani päihderiippuvuuksista, sekä niiden tunnistamisen menetelmistä. Ymmärrän paremmin päihderiippuvuuksien moninaisuutta ja menetelmiä, joita voin hyödyntää työssäni. Etenkin työntekijän ja asiakkaan välinen luottamussuhteen ja vuorovaikutuksen tärkeys korostui minulle tutkielman teon kautta ja se, kuinka tärkeä merkitys sillä on päihderiippuvuuden tunnistamisen kannalta. Kunnassa tehtävä aikuissosiaalityö on hyvin laaja-alaista ja menetelmiä on monia. Koen tutkielman nivoneen selkeästi yhteen aikuissosiaalityön käytetyimpiä menetelmiä ja sitä, miten ammattilaiset voivat hyödyntää niitä ongelmien tunnistamisessa. Pohdin, että tutkielmassa esitetyt menetelmät sopivat myös muiden ongelmien tunnistamiseen ja ratkomiseen aikuissosiaalityössä, ei pelkästään päihderiippuvuuksien. Yhteenvetona, koen tutkielman tuottaneen kaikille aikuissosiaalityössä työskenteleville sekä aikuissosiaalityöstä kiinnostuneille sellaisia tuloksia, joilla on merkitystä aikuisten kanssa tehtävän sosiaalityön työyhteisöissä.

Tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden kannalta on tärkeää noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvän tieteellisen käytännön loukkauksiin kuuluvat vilpit ja piittaamattomuus, jotka heikentävät merkityksellisesti tutkimuksen laatua. Vilpillä tarkoitetaan väorien tulosten ja tietojen esittämistä. Piittaamattomuudella tarkoitetaan törkeitä laiminlyöntejä ja holtittomuutta, kuten plagiointi, tutkimustulosten virheellinen raportointi, tutkimustulosten puutteellinen kirjaaminen tai tiedeyhteisön johdattamista harhaan muilla tavoin. (TENK 2020.) Tätä tutkielmaa voidaan pitää eettisesti luotettavana, sillä tutkielmaan valittu teoreettinen kirjallisuus ja tutkimusmateriaali ovat tarkkaan ja harkitusti valittuja. Käytettyihin lähteisiin on asianmukaisesti viitattu, eikä tutkielmassa ole esitetty väärennettyjä väitteitä. Tutkimustulokset ovat muodostuneet luotettavien tutkimusten perusteella syntyneestä analyysistä. Vaikka henkilökohtaista kokemusta aikuissosiaalityöstä ja työssä käytetyistä menetelmistä löytyy, tutkimustulokset perustuvat ainoastaan tieteellisiin julkaisuihin, eikä omiin ajatuksiin tai kokemuksiin.

Lähdeluettelo

- Aalto, M. (2015). Alkoholin ongelmakäyttö. Teoksessa: Aalto, M. Alho, H. Kiiänmaa, K. Lindroos, Lolan (toim.) Alkoholiriippuvuus (8-16). Helsinki: Duodecim.
- Aalto, M, Alho, H, Niemelä, S. (2018). Huumeiden ja lääkkeiden käyttö sosiaalisena ja kansanterveydellisenä ongelmana (10-17). Teoksessa: Huume- ja lääkeriippuvuudet. Helsinki: Duodecim.
- Aalto, M, Bäckmand, H, Haravuori, H, Lönnqvist, J, Marttunen, M, Melartin, T, Partanen, A, Partonen, T, Seppä, K, Suomalainen, L, Suokas, J, Suvisaari, J & Viertiö, S & Vuorilehto, M. (2009). Mielenterveys- ja päihdeongelmien varhainen tunnistaminen. Opas ennaltaehkäisevän työn ammattilaisille. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Yliopistopaino. Helsinki
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80082/8c520a2b-6ed1-4789-bc9b-8597c85121ee.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Aalto, M. (2018). Huumeet ja mielenterveys. Teoksessa: Aalto, M. Alho, H. Niemelä, S (toim.) Huume- ja lääkeriippuvuudet (200-204). Helsinki: Duodecim.
- Alhgren-Leinvuo, H. (2015). Kuuden suurimman kaupungin aikuissosiaalityö. Kuusikko työryhmän julkaisusarja 8/2015. Viitattu 24.4.2022.
https://www.hel.fi/hel2/Tietokeskus/julkaisut/pdf/15_12_17_Kuusikko_raportti_aikuissosiaalityo.pdf
- Alho, S. (2021). Kollektiivinen asiantuntijuus ja monitoimijainen yhteistyö aikuissosiaalityössä. Teoksessa: A-L. Matthies, A-R. Svenlin & K. Turtiainen (toim.) Aikuissosiaalityö: Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus (69-85). Helsinki: Gaudeamus.
- Blomberg, S, Kivipelto, M. (2012). Valtaistus: Valtakunnallinen aikuissosiaalityön kartoitus. THL. Raportti 27/2012. Tampere: Juvenes Print. 32,39.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80404/da26a400-efca-4ee2-83a4-9a946b70ed6f.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Daley, F, Feit, M. (2013). The Many Roles of Social Workers in the Prevention and Treatment of Alcohol and Drug Addiction: A Major Health and Social Problem Affecting Individuals, Families, and Society. Routledge. 28:3-4, 159-164. Viitattu 22.4.2022.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19371918.2013.758960>
- Egerer, M. (2013). Problem drinking, gambling and eating - three problems, one understanding? A qualitative comparison between French and Finnish social workers. Nordic Studies on Alcohol and Drugs. Versita. 67-86. Viitattu 22.4.2022.
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.2478/nsad-2013-0006>
- Hallikainen, M. (2019). Palvelutarpeen arviointi aikuissosiaalityössä. Teoksessa: Zechner, M (toim.) Näkökulmia palvelutarpeen arviointiin (34-41). Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Viitattu 10.3.2022.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/226365/B144_lowres.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Heinonen, T, Spearman, L. (2006). Social work practice: Problem solving and beyond. Toronto: Irving Publishing Ltd. Viitattu 10.3.2022.

Heikkilä, M. (2019). Monialaisuus palvelutarpeen arvioinnissa ja asiakassuunnitelman laatimisessa. Teoksessa: Zechner, M (toim). Näkökulmia palvelutarpeen arviointiin (187-197). Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja.. Viitattu 23.4.2022

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/226365/B144_lowres.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Helsingin kaupunki. (2022). Aikuissosiaalityö. Helsinki: Helsingin kaupunki. Viitattu 3.3.2022.

<https://www.hel.fi/helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/sosiaalityo/aikuissosiaalityo/>

Higgins-Biddle, J, Babor, T. (2018). A review of the Alcohol Use Disorders Identification Test (AUDIT), AUDIT-C, and USAUDIT for screening in the United States: Past issues and future directions. The American Journal of Drug and Alcohol Abuse 2018, Vol 44, No 6. 578–586. Viitattu 19.4.2022

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00952990.2018.1456545>

Huttunen, M. (2018). Lääkeriippuvuus. Duodecim. Viitattu 23.3.2022.

<https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00388>

Iivonen, S, Kivipelto, M. (2022). Miten aikuissosiaalityön asiakkaat kokivat saaneensa tarvitsemansa palvelut ja etuudet koronaepidemian aikana. Työpäperi 1/2022. THL. Viitattu 25.5.2022.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143711/TYO2022_001_korj.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Jokinen, A. (2017). Tavoiteltavat sosiaalityöntekijän ominaisuudet ja vuorovaikutusasetelmat asiakkaan kohtaamisessa opiskelijoiden tulkitsemana. Janus vol 25 (3), 191-207. Viitattu 18.4.2022.

<https://journal.fi/janus/article/view/59417/26594?acceptCookies=1>

Karjalainen, P, Kivipelto, M & Liukko, E & Muurinen, H. (2021). Osallisuutta ja toimintakykyä vahvistava aikuissosiaalityö- opas ammattilaisille. THL. 3. Viitattu 4.4.2022.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/142555/URN_ISBN_978-952-343-648-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Karjalainen, K, Pekkanen, N & Hakkarainen, P. (2020). Suomalaisten huumeikäyttö ja huumeasenteet. Huumeaiheiset väestökyselyt 1992-2018. THL Raportti 2/2020. Viitattu 9.5.2022.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139059/URN_ISBN_978-952-343-441-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Karttunen, T. (2021). Hoitoon kiinnittyminen ja hoidossa pysyminen päihdehoidon toimivuuden kriittisinä tekijöinä. Teoksessa: A-L. Matthies, A-R. Svenlin & K. Turtiainen (toim.)

Aikuissosiaalityö Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus (203-217). Helsinki: Gaudeamus.

Kivelä, P. (2018). Huumeiden aiheuttamat elimelliset terveyshaitat. Teoksessa: Aalto, M. Alho, H. 2018. Niemelä, S (toim). Huume- ja lääkeriippuvuudet (206-213). Helsinki: Duodecim.

Kokkonen, T. (2021). Osallisuuspolitiikka aikuissosiaalityön asiakkuuden ja työtapojen määrittäjänä. Teoksessa A-L. Matthies, A-R. Svenlin & K. Turtiainen (toim.) Aikuissosiaalityö

Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus (42-54). Helsinki: Gaudeamus.

Kuusisto, K, Ekqvist, E. (2016). Aikuissosiaalityön asiakkaiden kokemus asiakkuuden vaikutuksesta elämäntilanteen muutokseen. Yhteiskuntapolitiikka 81 (6), 655–669. Viitattu 4.4.2022.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131584/YP1606_Kuusisto%26Ekqvist.pdf?sequence=2&isAllowed=y

- Kuusisto, K, Ekqvist, E & Kalliomaa-Puha, L. (2021). Erityistä tukea tarvitsevat päihteitä ongelmallisesti käyttävät asiakkaat sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 86:4. Tampereen yliopisto. 419-430. Viitattu 6.4.2022.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143080/YP2104_Kuusistoym.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Liukko, E. (2006). Kuntouttavaa työtoimintaa paikantamassa. Helsinki: SOCCAn ja Heikki Waris-instituution julkaisusarja 9/2006. Viitattu 10.3.2022
http://www.socca.fi/files/78/Kuntouttavaa_sosiaalityota_paikantamassa.pdf
- Matthies, A-L, Svenlin, A-R. & Turtiainen, K. (2021). Aikuissosiaalityö ja Kaimer-teoria sen tietopohjan jäsentäjänä. Teoksessa A-L. Matthies, A-R. Svenlin & K. Turtiainen (toim.) *Aikuissosiaalityö Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus 7-24*. Helsinki: Gaudeamus.
- Matthies, A-L, Svenlin, A-R. Rantamäki & N. Viitasalo, K. (2021). Aikuissosiaalityössä vaikuttavat sosiaaliset mekanismit. Teoksessa Matthies, A-L. Svenlin, A-R. & Turtiainen, K. (toim.) *Aikuissosiaalityö, tieto, käytäntö ja vaikuttavuus (189-202)*. Helsinki: Gaudeamus.
- Närhi, K, Kokkonen, T & Matthies, A-L. (2015). Asiakkaiden osallisuus ja työntekijöiden harkintavalta palvelujärjestelmässä. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen Aikakauslehti*, 22/3. Viitattu 10.3.2022. 1-2. <https://journal.fi/janus/article/view/51212/15670>
- Paavola, J, Hallikainen, M. (2019). Palvelutarpeen arvioinnin prosessi. Teoksessa: *Näkökulmia palvelutarpeen arviointiin (57-76)*. Zechner, M (toim.) *Raportteja ja selvityksiä 144*. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Viitattu 4.4.2022.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/226365/B144_lowres.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Paavola, J, Viitasalo, K. (2019). Mistä aikuisen tuen tarve syntyy? Teoksessa: *Näkökulmia palvelutarpeen arviointiin (18-33)* Zechner, M (toim.) *Raportteja ja selvityksiä 144*. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Viitattu 4.4.2022.
- Pennonon, M, Koski-Jännes, A. (2010). Päihdealan ammattilaisten käsityksiä aineriippuvuuksista. *Janus* vol. 18 (3) 2010, 208–224. Viitattu 16.4.2022.
- Päihdelinkki. (2015). Alkoholi-riippuvuus. Viitattu 14.3.2022.
<https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/alkoholi/alkoholiriippuvuus>
- Päihdehuoltolaki 41/1986
- PRO SOS-Hanke. (2019). Aikuissosiaalityö. Viitattu 3.3.2022. 3-9.
<https://www.prosos.fi/wp-content/uploads/2019/06/Aikuissosiaalityo%20c3%b6esite.pdf>
- Rissanen, P. (2021). Asiakasosallisuus aikuissosiaalityön asiakassuhteessa. Teoksessa: Matthies, A-L. Svenlin, A-R & Turtiainen, K (toim.). *Aikuissosiaalityö, tieto, käytäntö ja vaikuttavuus (137-148)*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rostila, I. (2015). Tavoitelähtöinen sosiaalityö: voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. *SoPhi* 61. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 59.
- Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Vaasa. Viitattu 25.3.2022. 6-15.

Seppä, K, Heinälä, P & Sillanaukee, P. (1996). Alkoholinkäyttöön liittyvät mielenterveydenhäiriöt. 112(20):1941. Viitattu 23.3.2022.

<https://www.duodecimlehti.fi/duo60401>

Simojoki, K. (2018). Lääkkeiden ongelmakäyttö. Teoksessa: Aalto, M. Alho, H. 2018. Niemelä, S (toim). Huume- ja lääkeriippuvuudet (72-83). Helsinki: Duodecim.

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2017). Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. Helsinki: Julkaisuja 2017:5. Viitattu 10.3.2022

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014

Suomen Päihderiippuvaiset Ry. (2019). Opas päihderiippuvuuden ja läheisten hoitoon. 5-8. Viitattu 11.3.2022.

https://www.paihderiippuvaiset.fi/Opas_paihderiippuvuuden_ja_laheisten_hoitoon.pdf

THL. (2019). Päihderiippuvuus. Viitattu 11.3.2022.

<https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot/paihderiippuvuus>

THL. (2022). Esimerkkejä rakenteellisesta sosiaalityöstä. Viitattu 29.4.2022.

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/alueellinen-hyvinvointijohtaminen/esimerkkeja-rakenteellisesta-sosiaalityosta>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK. (2020). HTK-loukkaukset. Viitattu 11.5.2022.

<https://tenk.fi/fi/tiedetilppi/htk-loukkaukset>

Vorma, H. (2015). Sekakäyttö. Teoksessa: Aalto, M. Alho, H. Kiiänmaa, K. Lindroos, L (toim). Alkoholiriippuvuus (238-245). Helsinki: Duodecim.

Vorma, H. (2018). Sekakäyttö. Teoksessa: Aalto, M. Alho, H. 2018. Niemelä, S (toim). Huume- ja lääkeriippuvuudet (86-91). Helsinki: Duodecim.

Välimaa, O. (2008). Kunnallisen aikuissosiaalityön rajat ja ammattietiikka pitkäaikaistyöttömien kohtaamisessa. Teoksessa A. Jokinen & K. Juhila (toim.), Sosiaalityö aikuisten parissa (175-195). Tampere: Vastapaino.